

SPRÅKVAL OCH KODVÄXLING HOS ETT TVÅSPRÅKIGT BARN

Kandidatavhandling

Aino-Kaisa Keränen

Jyväskylä universitet

Institutionen för språk

Svenska språket

18.4.2011

TIIVISTELMÄ

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta	Kielten laitos
Tekijä: Aino-Kaisa Keränen	
Otsake: Språkval och kodväxling hos ett tvåspråkigt barn	
Aine: ruotsin kieli	Kandidaatintutkielma
Vuosi 2011	Sivumäärä 27
<p>Tutkielman tarkoituksena oli selvittää kaksikielisen (suomi-ruotsi) lapsen kielenkäyttötottumuksia päiväkotikontekstissa. Tutkimuskysymykseni olivat: 1. Miten informantti käyttää kumpaakin kieltään? 2. Mitkä tekijät vaikuttavat informantin kielenvalintaan? 3. Ilmeneekö koodinvaihtoa? 4. Mitä tarkoituksia koodinvaihdolla on? Tutkielman ajatuksena oli tuottaa kiinnostavaa ja hyödyllistä tietoa muun muassa päiväkodin henkilökunnalle sekä kaksikielisten lasten vanhemmille, jotta lasten kaksikielistä kehitystä voitaisiin tukea entistä paremmin.</p> <p>Tutkielma oli kvalitatiivinen tapaustutkimus, jonka teoreettisena viitekehyksenä toimi sosiointeraktionismi. Materiaalinkeruumetodina käytin osallistuvaa havainnointia. Tutkimuksessani havainnoin yhtä, havainnointihetkellä 5-vuotiasta tyttöä kaksikielisessä (suomi-ruotsi) päiväkodissa Keski-Suomessa. Havainnointitilanteet koostuivat erilaisista aktiviteeteista. Tutkittavan perhetausta oli suomenkielinen ja hänen ruotsin kielen omaksumisensa alkoi 10 kuukauden ikäisenä ruotsinkielisessä päivähoidossa. Taustatietoa informantin kielitaustasta sain vanhemmille lähettämäni kyselylomakkeen kautta. Tutkimusmateriaalin analysointimetodina käytin kuvailevaa analyysia.</p> <p>Tutkimuksen tulokset osoittivat, että informantti käytti enimmäkseen suomea ryhmänsä muiden tyttöjen kanssa vapaamuotoisissa leikkitilanteissa sekä suomenkielisen lapsiryhmän ohjaajien kanssa. Havaintojeni mukaan informantti valitsi poikkeuksetta ruotsin keskustelukieleksi ruotsinkielisen ryhmänsä ohjaajien kanssa. Lisäksi informantti vaikutti käyttävän ruotsia esikoulutunneilla sekä ohjaajien että muiden lasten kanssa. Tärkeimpiä informantin kielenvalintaan vaikuttavia tekijöitä näyttivät olevan tilanne ja puhekuppani. Koodinvaihtoa ilmeni jonkin verran kummallekin kielelle. Koodinvaihdolle tyypillisiä tekijöitä olivat puhekuppanin vaihtuminen, sanoman vahvistaminen sekä mieliala.</p> <p>Tutkimuksen mukaan informantti vaikutti olevan tietoinen kielten eriävyydestä ja käyttävän molempia kieliään systemaattisesti. Koodinvaihto ei havaintojeni mukaan ilmentänyt ainakaan suurempia puutteita informantin kielikompetensseissa vaan pikemminkin mahdollisuutta ilmaista itseään laajemmin kahdella kielellä.</p>	
Avainsanat: kodväxling, kontext, språkval, tvåspråkighet	
Kirjasto/Säilytyspaikka: Aallon kirjasto	
Muita tietoja:	

INNEHÅLL

1	INLEDNING.....	4
2	TEORIBAKGRUND.....	5
2.1	Centrala termer.....	5
2.1.1	Tvåspråkighet.....	5
2.1.2	Kodväxling.....	6
2.1.3	Språkval och basspråk.....	8
2.1.4	Kontext.....	9
2.2	Sociointeraktionism som teoretisk referensram.....	9
2.3	Språkval och kodväxling enligt tidigare forskning.....	10
3	MATERIAL OCH METOD.....	11
3.1	Daghemmet.....	11
3.2	Informanten och hennes språkbakgrund.....	12
3.3	Deltagande observation som undersökningsmetod.....	13
3.4	Deskriptiv analys som analysmetod.....	15
4	RESULTAT.....	16
4.1	Hur använder informanten sina två språk?.....	16
4.2	Vilka faktorer påverkar informantens språkval?.....	19
4.3	Förekommer det kodväxling och vilka funktioner har den?.....	21
5	DISKUSSION.....	23
5.1	Diskussion om resultaten.....	23
5.2	Kritisk diskussion om undersökningen.....	25
6	AVSLUTNING.....	26

LITTERATUR

BILAGOR

1 INLEDNING

Enligt vilka faktorer väljer ett tvåspråkigt barn sitt språk i en samtalsituation? Byter han eller hon vanligen språk under en diskussion? Varför?

Vad gäller barnets språkutveckling är föräldrarna oftast den första viktigaste modellen. Tidigare undersökningar (se t.ex. Rontu 2005 och Lievonen 2007) har således fokuserats för det mesta på det tvåspråkiga barnets hemmiljö, d.v.s. på kommunikationen mellan barnet och föräldrarna samt eventuellt mellan syskonen. Jag anser det viktigt att utvidga studiet också till det tvåspråkiga barnets andra språkkontexter. Hur kommunicerar barnet med sina vänner och andra vuxna? I denna uppsats utgörs språkkontexten av ett tvåspråkigt (finsk-svenskt) daghem. Initiativet till undersökningen kom från daghemmets personal som ansåg ämnet ha praktisk betydelse för verksamheten och föreslog att fenomenet skulle undersökas. Orten, Mellersta Finland, där min undersökning utfördes gör studien ännu intressantare och viktigare eftersom tvåspråkigheten inte är så synlig i denna trakt.

Syftet med denna uppsats är att redogöra för hur ett tvåspråkigt barn använder sina två språk, finska och svenska, i en tvåspråkig daghemsmiljö och vilka faktorer som påverkar språkvalet. Jag skall också kortfattat beskriva informantens språkvanor hemma och utanför hemmet för att ge en något mer omfattande bild av hennes språkbakgrund. Undersökningens huvudvikt skall emellertid ligga på dagshemskontexten.

Studien producerar förhoppningsvis intressant information bland annat till daghemmets personal och tvåspråkiga barns vårdnadshavare. Jag önskar att mina observationer kommer att vara till nytta vad gäller att stödja den språkliga utvecklingen hos tvåspråkiga barn.

Mina hypoteser är att barnets språkval beror på flera olika faktorer, som t.ex. samtalsdeltagare, -situation och -ämne. Vidare kan språkvalet påverkas av affektiva faktorer som motivation, mod och vilja. Hembakgrundens betydelse, d.v.s. familjens språkvanor, kan inte heller ignoreras. Vidare kan det också förekomma kodväxling som bland annat kan vara en följd av brister i ordförrådet eller att man vill betona sitt budskap. Mina centrala forskningsfrågor är följande:

1. Hur använder informanten sina två språk?
2. Vilka faktorer påverkar informantens språkval?
3. Förekommer det kodväxling?
4. Vilka funktioner har kodväxlingen?

Jag inleder med att ge en översikt över den teoretiska bakgrunden. Därefter presenterar jag i kapitel tre mitt material och de använda undersöknings- och analysmetoderna. I kapitel fyra presenteras resultaten från observationerna. Därefter följer en kritisk diskussion om resultaten och om undersökningens genomförande rent allmänt. I kapitel sex sammanfattar jag min studie.

2 TEORIBAKGRUND

I detta kapitel kommer jag först behandla de centrala termerna inom denna studie. Därefter diskuterar jag sociointeraktionism som den teoretiska referensramen. Till sist presenterar jag tidigare studier om språkval och kodväxling hos tvåspråkiga barn.

2.1 Centrala termer

I det följande kommer en diskussion om begreppen *tvåspråkighet* med underbegreppen *simultan tvåspråkighet* och *successiv tvåspråkighet*, *kodväxling* med underbegreppen *diskursrelaterad kodväxling* och *participantrelaterad kodväxling*, *språkval* och *basspråk* samt *kontext* som är centrala termer i denna uppsats.

2.1.1 Tvåspråkighet

Definitioner av *tvåspråkighet* är inte entydiga utan det finns olika tolkningar, bland vilka forskare väljer den definition som lämpar sig bäst till deras forskningsområde eller forskningssyfte.

Exempelvis Skuttnabb-Kangas (1981:83–96) använder fyra kriterier i att definiera tvåspråkighet: ursprung, kompetens, funktion och attityder. Enligt Hassinen (2005:9) kan en *tvåspråkig* definieras som den som har tillägnat sig två språk i sin uppväxtmiljö och som använder sina språk dagligen. Behärskning av de båda språken är inte nödvändigtvis på infödd nivå. Hassinen påpekar också (2005:21) att främmandespråksinläring i skolan inte enbart kan leda till tvåspråkighet utan det krävs att individen lever i en miljö där språken används. I denna undersökning använder jag Hassinens definition. McLaughlin (1984:101) preciserar ytterligare termen till *simultan tvåspråkighet* och *successiv tvåspråkighet*. Med *simultan tvåspråkighet* avses en situation där tillägnandet av språken börjar före tre års ålder. Enligt Håkansson (2003:20) baserar denna definition sig på ursprungskriteriet. När tillägnandet av det andra språket påbörjas först efter tre års ålder är det däremot fråga om *successiv tvåspråkighet*. (McLaughlin 1984:101) Vad gäller informanten i denna studie är det fråga om *simultan tvåspråkighet* eftersom hon var 10 månader gammal när tillägnandet av svenska började. Hennes tillägnande av finska började vid födelsen (se närmare avsnitt 3.2).

2.1.2 Kodväxling

Inom tidigare forskning har termen *kodväxling* fått flera olika definitioner och dess gränser mellan termerna *språkblandning* och *lån* är flytande. Jag använder endast termen *kodväxling* som enligt min mening beskriver tillräckligt noggrant fenomenet i detta fall eftersom huvudvikten inte riktas till språkformen utan till hurdana funktioner företeelsen har. Rontu (2005:18) definierar begreppet på följande sätt: ”Kodväxling använder jag för barnets (och förälderns) bruk av två språk inom ett yttrande, i angränsande yttranden eller i längre sekvenser (t.ex. flera turer).” Rontu (2005:18) fortsätter att barnet har av någon orsak ett behov att uttrycka sig tillfälligtvis på det andra språket som inte är den pågående samtalssituationens språk. Hassinen (2005:9) poängterar vidare att det är fråga om en medveten växling. Auer (1995, refererad i Rontu 2005:137) uppdelar *kodväxling* i två typer: *diskursrelaterad* och *participantrelaterad* *kodväxling*. Med begreppet *diskursrelaterad* *kodväxling* menas att språket påverkas av personexterna faktorer som samtalssituation, -ämne och -partner. Enligt Auer (2000, refererad i Rontu 2005:137) kan det förekomma bl.a. följande funktioner vid *diskursrelaterad* *kodväxling*: ändring i deltagarkonstellation eller i samtalsaktivitet, byte av samtalsämne, sidokommentar och distinktion mellan känd och ny eller fokuserad information. När *kodväxling* beror på samtalsdeltagare använder Berglund (2008) begreppet

specifikation av samtalspartner och Rontu (2005) begreppet *kodväxling enligt person* (se avsnitt 2.3). Exempel (1), inhämtat direkt ur Rontu (2005:146), visar en situation där kodväxlingen beror på samtalspartner. I en leksituation använde barnet (H) finska med sin moder (M) men valde svenska när hon riktade sitt tal till en leksak.

(1)

1. M: nyt täytyy ottaa tiivitaavi pois.
(nu måste vi ta tiivitaavi bort.)
2. H: ei.
3. tiivitaavi.
4. du ska sitta på bänken.
5. nu kan du ligga lite.
6. nu får du inte sitta.
7. sit kukas?
(sedan vem?)

Enligt Auer syftar participantrelaterad kodväxling (1995, refererad i Rontu 2005:137) däremot på talarens personinterna faktorer och lingvistiska preferenser. Rontu (2005:137) förklarar vidare olika motiv till en sådan kodväxling: högre kompetens eller affektivt värde i ett av språken, eller en vilja eller ett behov att ge uttryck för en språklig identitet. Exempel (2) beskriver kodväxling av denna typ (inhämtat och förkortat ur Rontu 2005:211). Rontu använder även ett snävare begrepp, *kodväxling som kontrast*, för att beskriva detta fall (se avsnitt 2.3). I situationen hade barnet (H) en annan mening än modern (M) och bytte språket från finska till svenska för att uttrycka sin egen vilja.

(2)

1. H: joo.
2. nämä ligger
(de här ligger.)
3. M: se voi olla pystys.
(det kan stå.)
4. näin.
(så här.)
5. sit se on ku kirkon torni.

(då är det som ett kyrkotorn.)

6. H: nej.
7. den kan ligga sådär såhär.
8. M: noni.
(så där.)
9. H: hm.
10. M: hyvä.
(bra.)

2.1.3 Språkval och basspråk

Berglund (2008:23) definierar termen *språkval* som en tvåspråkig människas val att använda ett av sina två språk i en talsituation. Det valda språket, som verkar dominera under en diskussion, fungerar då som ett *basspråk*. Enligt Grosjean (1982:129) väljer en tvåspråkig först basspråket och kan därefter besluta om han eller hon vill kodväxla till ett annat språk. Basspråket kan då fungera som ett slags fonologisk och morfologisk ram för det andra språket, d.v.s. formerna från det andra språket inordnas i basspråket enligt basspråkets regler.

Det finns naturligtvis ett stort antal bakomliggande orsaker till språkval. Grosjean (1982:128–130, 143) påpekar att det är fråga om ett komplicerat mönster där en faktor sällan påverkar ensamt men nämner att den första faktor som inverkar är samtalspartnerns språkkunskaper, d.v.s. om han eller hon är enspråkig eller tvåspråkig. Med en enspråkig samtalspartner kan han eller hon välja antingen språk X eller språk Y. Vad gäller en tvåspråkig samtalspartner finns det flera möjligheter. Då kan den tvåspråkige välja språk X med eller utan kodväxling eller använda språk Y med eller utan kodväxling. Förutom samtalspartnerns språkbehärskning påverkar vidare enligt Grosjean (1982:135–143) bl.a. deltagarnas ålder, kön, språkpreferens och attityder till språken samt samtalspartnerns ömsesidiga historia i en språklig interaktion med varandra. Till den andra faktorn, situationen, anknyter miljön, närvaron av enspråkiga samt graderna av formalitet och intimitet. I den tredje faktorn, d.v.s. samtalsämnet, är det fråga om ämne och typ av ordförråd som behövs. Den sista kategorin är interaktionens funktion som enligt Grosjean kan inkludera faktorer som att höja status, att skapa social distans, att utesluta någon och att be eller att befalla.

2.1.4 Kontext

Rontu (2005:18) avser med begreppet *kontext* både en samtalskontext och en större social kontext, som en familj. I denna undersökning hänvisar samtalskontexten till informantens samtal med andra barn och personalen. Enligt Rontu (2005:18) betyder en större social kontext "[...] en social miljö där språkanvändningsmönster, olika affektiva faktorer (attityder, vilja/mål, motivation), samt identitetsaspekter spelar in." I denna uppsats syftas med den större sociala kontexten på daghemmet. Familjen som informantens sociala kontext och några andra hennes samtalskontexter presenteras kort i avsnitt 3.2.

2.2 Sociointeraktionism som teoretisk referensram

Studien baserar sig på ett *sociointeraktionistiskt* perspektiv på språket som ser språken som oskiljaktiga faktorer i möten mellan människor. Rontu (2005:54) argumenterade kärnfullt synpunkten i sin studie: "Hur kan ett barns språkutveckling annars förstås om inte där den sker, i interaktion med andra i barnets uppväxtmiljö? Den mest självklara följden av denna interaktion är att barnet lär sig det eller de språk som talas i omgivningen." Rontu (2005:54) menar att barnets språkutveckling hör till den sociala utvecklingen, m.a.o. sker språkutveckling inte isolerat. Enligt Bruners *sociointeraktionella teori* (1983:119) lär man använda språket i interaktion med andra endast genom att använda det. Rontu (2005:59) fortsätter med att hänvisa till Bruners teori när hon hävdar att samtalspartnern påverkar i hög grad hur en kommunikationskontext ser ut. Rontu (2005:59) konstaterar: "När det gäller tvåspråkig utveckling och språkens dominansförhållanden i utvecklingen är det av central betydelse hurdan kommunikation barnet har på sina två språk. De kommunikativa situationerna som barnet engageras i på sina respektive språk utgör barnets utvecklingskontext." I denna studie är det de kommunikativa situationerna som observeras mellan informanten och de andra barnen och pedagogerna i daghemmet.

2.3 Språkval och kodväxling enligt tidigare forskning

Tidigare undersökningar har mestadels fokuserats till situationer där barnet tillägnade sig båda språken hemma, d.v.s. föräldrarna hade olika modersmål (se t.ex. Rontu 2005 och de Houwer 1990). Skuttnabb-Kangas (1981:28) påpekade även att det inte har gjorts många undersökningar om fall där det ena språket inlärs hemma och det andra språket utanför hemmet. Härutöver poängterade hon att resultaten av de få studier som utförts tidigare har varit motstridiga. Skuttnabb-Kangas (1981:28) framhävde att man behöver redogöra för hurdant barns språkutveckling är i en sådan situation.

Berglund (2008) undersökte en simultant tvåspråkig (finsk-svensk) pojkes språkvanor i olika kommunikationssituationer. Materialet var sammansatt av inspelningar, dagboksanteckningar, observation samt intervjuer. Insamlingen skedde i informantens hem, i ett daghem och i en dagklubb. Informantens föräldrar hade olika modersmål: fadern var svenskspråkig och modern finskspråkig. Undersökningen var longitudinell och inspelningarna började när informanten var tre och pågick tills han var sju år gammal. Berglund analyserade materialet enligt följande faktorer: deltagare, situation, samtalsämne och funktion i en personorienterad språkvalsmodell. Beaktansvärt är att alla informantens samtalspartner åtminstone i någon mån var tvåspråkiga. Utgående från sina analyser konstaterade Berglund (2008:V) att informanten valde språket medvetet, logiskt och tydligt. Samtalspartner hade också påverkan till språkvalet. Språkvalet skedde enligt språkstrategin en person- ett språk (Berglund 2008:290). Faktorerna i informantens kodväxling verkade vara specifikation av samtalspartner, citat, språkspecifik språkinläring och lucka i vokabulären. Genom att kodväxla kunde informanten även göra sitt budskap effektivare och mer målände. En ytterligare orsak var att informanten kodväxlade för nöjes skull. (Berglund 2008:V)

Rontu (2005) undersökte i en longitudinell studie språkdominans och kodväxling hos två simultant tvåspråkiga barn från finsk-finlandssvenska familjerna. Informanterna var två år gamla när observationerna började och undersökningen varade i två år. Det inspelade materialet bestod av samtalssituationer mellan barnen och föräldrarna i hemmiljön. Av resultaten framgick att det i båda fallen användes ett språk- en förälder- strategin (Rontu 2005:276). Enligt Rontu (2005:277) verkade svenskan ha den dominerande rollen hos båda informanternas språkbruk. Systematisk kodväxling till svenska förekom i hög grad i samtalen med den finskspråkiga föräldern, d.v.s. med modern. Denna typ av kodväxling föreföll oftast vara en kommunikationsstrategi på grund av

ordförrådsluckorna i finska (Rontu 2005:212). Kodväxling till finska i sin tur var sällsynt i samtalen med den svenskspråkiga föräldern, d.v.s. med fadern. Rontu iakttog att de tre centrala kodväxlingsfunktionerna hos informanterna var kodväxling enligt person, kodväxling i syfte att betona eller ge emfas och kodväxling i syfte att ge uttryck för en avvikande åsikt, vilja eller trots. Med kodväxling enligt person menar Rontu (2005:215) att talaren skiljer mellan sitt eget tal och tal som är riktat till någon annan. Den andra funktionen syftar däremot på att talaren vill betona sitt budskap. Den sista faktorn, kortare sagt kodväxling som kontrast, är ett medel att öka distansen till samtalsämnet eller – aktiviteten eller till någons råd eller önskan.

3 MATERIAL OCH METOD

I detta kapitel presenteras först materialet, d.v.s. daghemmet som materialinsamlingskontext och informanten, ett barn. Till sist diskuterar jag deltagande observation som undersökningsmetod och deskriptiv analys som den använda analysmetoden.

3.1 *Daghemmet*

Materialet insamlades i ett tvåspråkigt daghem i Mellersta Finland.¹ I daghemmet finns både en svenskspråkig och en finskspråkig barngrupp. Båda barngrupperna har till största delen skilda dagsprogram men de kan ibland även ha några gemensamma aktiviteter, såsom måltider och fester. I aktivitetsstunderna uppdelas barnen från den svenskspråkiga delen vanligen i två grupper enligt åldern. Denna undersökning fokuserades på den svenskspråkiga delen och, vid aktivitetsstunderna, på den grupp vars barn var i förskoleåldern.

Pedagogerna i den svenskspråkiga gruppen använder bara svenska med barnen. Mellan barnen är språkvalet inte så begränsat utan de får fritt välja sitt kommunikationsspråk. Det är således möjligt att barnen använder också finska vid sidan av svenska i sina lekar, för att inte tala om kodväxling. Barnen stöds och uppmuntras emellertid att uttrycka sig alltmer på det svenska språket. Det finns

¹ Staden beviljade mig forskningstillstånd för att utföra denna undersökning

också aktiviteter, som förskolelektioner för barn i förskoleåldern, där man eftersträvar att använda bara svenska.

3.2 Informanten och hennes språkbakgrund

Antalet informanter bestämdes på basis av den använda datainsamlingsmetoden. I denna kvalitativa undersökning observerades en informant. Vad gäller val av informant hade jag som kriterier att barnet är tvåspråkigt och för att hennes språkutveckling skulle ha nått en tillräckligt hög nivå borde hon helst vara över fyra år gammal. Enligt dessa kriterier föreslogs ett pratsamt barn av daghemspersonalen vilket jag accepterade. Innan jag påbörjade datainsamlingen sände jag ett följebrev och en medgivandeförfrågan till föräldrarna för att få deras tillåtelse att observera deras barn (se bilagor 1 och 2).

Informanten är en femårig flicka Erin² (se tabell 1). För att få veta mera om hennes språkliga bakgrund fick föräldrarna ifylla ett frågeformulär vars svar jag härnäst skall redogöra för (se bilaga 3). I detta fall är det delvis fråga om språkbad eftersom Erin kommer från en finskspråkig familj där båda föräldrarna har en enspråkigt finsk bakgrund. Enligt föräldrarna gick Erin sedan 10 månaders ålder i en svenskspråkig familjedagvård där hon tillägnade sig det svenska språket vid sidan av det finska språket som talades hemma. Dagmamman och alla andra barn var helt svenskspråkiga. Efter två år fortsatte Erin i ett svenskspråkigt daghem med sin ett par år äldre syster. Språket i dagvården har således varit svenska. För närvarande bor Erin tillfälligt i en finskspråkig stad men familjens stadigvarande hem ligger i en stad där det svenska språket dominerar.

Tabell 1. Barnet som ingick i studien och språken i hennes bostadsorter

Informant	Födelseår	Förstaspråk	Bostadsorter och deras dominerande språk
Erin	2004	finska svenska	nuvarande & tillfälligt: finska stadigvarande: svenska

Tabell 2 visar familjemedlemmarnas modersmål och de språk som de talar med Erin.

² Ett fingerat namn

Tabel 2. Informantens språkbakgrund

Person	Förstaspråk	Språk med Erin
moder	finska	finska
fader	finska (använder svenska i arbetet)	finska (ibland svenska)
syster	finska svenska	finska (ibland svenska)
släkten	finska	finska

Hemspråket är finska men fadern läser ibland kvällssagor på svenska. Föräldrarna kräver inte att Erin använder ett visst språk men de kan rekommendera flickorna att välja svenska när de exempelvis tittar på en DVD-film. Erin och hennes syster talar ibland svenska i sina gemensamma lekar. Erins släkt har en finskspråkig bakgrund och de kommunicerar på finska med Erin. Enligt de avgivna uppgifterna framkom det vidare att Erin verkar känna igen dem som är svenskspråkiga respektive finskspråkiga och talar då det motsvarande språket eller det språk som hon är van vid att använda med dessa. Med obekanta väljer Erin att använda finska då de är i den finskspråkiga staden men svenska då de är hemma i den svenskspråkiga staden. Enligt föräldrarna kodväxlar Erin tämligen sällan men det förekommer i sådana situationer där hon inte vet det motsvarande ordet, exempelvis använde Erin *mathjälp* i stället för *ruoka-apulainen* i en samtalssituation på finska med modern.

3.3 Deltagande observation som undersökningsmetod

I undersökningen använde jag *deltagande observation* som möjliggör att få autentiskt och spontant material (Merriam 1994: 101). Med hjälp av denna metod kunde jag få direkt uppfattning om fenomenet i motsats till anlitan av informantens egna uppfattningar om sina språkvanor genom att intervjua henne, vilket sannolikt skulle ha befunnits omöjligt på grund av hennes ålder. Deltagande

observation i detta fall innebar att informanten och åtminstone några andra barn var medvetna om att jag iakttog deras lek och gjorde anteckningar. Det avslöjades emellertid inte för informanten att observationen inriktade sig bara på henne. Meningen var också att begränsa min delaktighet så mycket som möjligt.

Jag besökte daghemmet sammanlagt åtta gånger under november och december 2010 och varje observationssituation varade ungefär en och en halv timme. Besökstiderna och situationerna presenteras i tabell 3. Jag har också uppskattat vilketdera av språken verkade dominera under situationerna. I några situationer har jag markerat båda språken som basspråk eftersom det inte verkade förekomma en klar skillnad på dominans.

Tabell 3. Besökstiderna på daghemmet, situationerna och basspråket i situationerna

Datum	Besökstid	Situation ³	finska som basspråk	svenska som basspråk
16.11.2010	13.30-15	Fri lek, mellanmål	X X	
23.11.2010	10.30-12	Förskolelektion, samling före middag, middag	X	X X X
24.11.2010	10.30-12	Förskolelektion, samling före middag, middag	X	X X X
26.11.2010	10.30-12	Ledd leksituation, middag	X	X X
30.11.2010	13.30-15	Fri lek, mellanmål	X X	
3.12.2010	10.30-12	Fri lek, samling före middag, middag	X	X X

³ Situation anger endast hurdana aktivitetstyper det fanns under en observationsgång, d.v.s. jag har för tydlighetens skull inte räknat och markerat alla fria leksituationer som fanns under ett besök. För att bestämma basspråket i dessa fria lekar har jag alltså studerat varje situation och markerat en gemensam uppskattning vad som verkade vara basspråk.

7.12.2010	13.30-15	Fri lek, mellanmål	X X	
10.12.2010	10.30-12	Förskolelektion, samling före middag, middag	X	X X

Observationssituationerna bestod av olika vardagliga aktiviteter, såsom fri lek, samling före middag, att äta middag eller mellanmål och förskolelektion. Jag bestämde mig för att observera Erin i olika situationer för att materialet skulle vara så mångsidigt som möjligt. Barnen fick välja sitt språk i ovannämnda aktiviteter ganska fritt. I sådana situationer där pedagogerna ledde situationen, det vill säga samling före middag eller förskolelektion, förutsattes barnen tala svenska.

För att insamla data använde jag ”papper och penna”- metod. Jag fann ingen schemamodell i tidigare undersökningar men efter att ha läst om ämnet visste jag i stort sett vad som skulle vara relevant att beakta i en observationssituation och jag kunde utarbeta ett observationsschema för att underlätta datainsamlingen (se bilaga 4). Ingenting spelades in på band eller video eftersom studien inte inriktades på att undersöka språkformer. Efter varje besök renskrev jag genast mina observationsanteckningar och överförde materialet till datorn.

3.4 Deskriptiv analys som analysmetod

Eftersom materialet bestod av bara en informant användes *deskriptiv analys* som analysmetod. Metoden syftar till att belysa fenomenet och göra finkänsliga tolkningar i stället för att bedöma och skapa nya teorier (Merriam 1994:40–43). Resultaten kom härigenom att vara kvalitativa. Uppsatsen syftade till att beskriva och förstå fenomenet i stället för att mäta t.ex. hur många procent av informantens yttranden i en viss situation var på svenska respektive på finska.

I resultatanalysen presenterar jag med hjälp av exempel de mest centrala fallen som framkom i observationerna. Analysen sökte svar på följande frågor: hur informanten använder sina två språk, d.v.s. svenska respektive finska, och varför, när informanten kodväxlar och vilka funktioner kodväxlingen har. Jag kategoriserar fallen enligt de faktorer som förekommer. Utgående från mina

observationer och sociointeraktionism som teorier presenterar jag ett fall om ett simultant tvåspråkigt barns språkval.

4 RESULTAT

I detta kapitel redogörs för resultaten av undersökningen. I avsnitt 4.1 genomgår jag de mest typiska situationerna för båda språken. I avsnitt 4.2 studeras vidare om det kan preciseras tydliga påverkande faktorer för informantens språkval på basis av dessa typiska situationer. Till sist behandlas kodväxling och dess funktioner hos informanten.

Syftet med exemplen, inhämtade ur observationsmaterialet, är att illustrera informantens språkval, inte att analysera grammatiska språkformer. Exemplet består bara av informantens uttryck utan att inkludera också samtalspartnerns repliker. Jag har översatt de ursprungliga finska replikerna ledigt till svenska. Översättningarna är markerade med kursiv. På grund av materialinsamlingsmetoden, d.v.s. uttrycken skrevs upp på gehör, bör det påpekas att språkformerna inte nödvändigtvis är helt precisa. Detta hade ändå inte påverkan på analysresultaten.

4.1 *Hur använder informanten sina två språk?*

I detta avsnitt presenteras de vanligaste situationerna där informanten använde finska respektive svenska. Jag uppdelar fallen enligt vem som var hennes samtalspartner.

Fastän det inte var mitt syfte att redogöra kvantitativt för hur mycket informanten använde finska respektive svenska föreföll det utifrån mina data att finskan hade tendenser att dominera i informantens språkbruk. Det framkom att en typisk situation där Erin använde finska var samtalen med flickorna från samma aktivitetsgrupp under en fri aktivitet. Vidare verkade Erin ha som vana att viska också på finska med dem under de mer ledda, svensksdominerade aktiviteterna. Speciellt var småpratet mellan Erin och hennes bästa vän A⁴ praktiskt taget alltid på finska oberoende av

⁴ Erin själv förklarade mig att A är hennes bästa vän. Jag använder versalen A som hennes pseudonym.

situation. Exempel (3) visar Erins repliker i en fri sysselsättning där Erin ritade i enrum med A. Samtalsämnet handlade också om ritning. Yttrandena kom inte nödvändigtvis direkt efter varandra utan det kunde också finnas en paus eller andra yttranden emellan.

- (3) Nyt mä teen Bellen.
Nu ska jag göra Belle.
 Mikä se on?
Vad är det?
 Missä on ruskee?
Var är brun (färgpenna)?
 Minkälainen Pocahontas on?
Hurdan är Pocahontas?

Av personalen valde Erin att använda finska med pedagogerna från den finskspråkiga delen och med en köksarbetare. I exempel (4) presenteras en situation där Erin åt lunch med några barn och med en pedagog från den finskspråkiga delen. Hon diskuterade med pedagogen. Erin hade fått ett sår i ett finger och ville få plåster på det. Hon undrade också varför några barn från den finskspråkiga delen åt med dem.

- (4) Tästä tulee koko ajan verta.
Det blöder hela tiden.
 Ehkä toiset tädit laittaa.
Kanske andra fröknar gör det.
 Syökö jotkut täällä ja jotkut tuolla?
Äter några här och andra där?
 Onko teillä nii pieni pöytä?
Har ni ett så litet bord?

Den mest typiska situationen där Erin använde svenska var däremot samtalen med pedagogerna från den svenskspråkiga delen. Exempel (5) uppvisar en situation där Erin pratade med en av pedagogerna innan en förskolelektion började. Erin var nyfiken om vad de kommer att göra i förskolan och var villig att hjälpa till i lektionsförberedelserna.

- (5) Vad ska vi göra i förskolan?

Får jag hjälpa dig?
 Vilken ska du vara?
 Får jag sätta dom här?

Det förekom oundvikligen situationer där Erin pratade med mig. Från början använde Erin huvudsakligen svenska med mig. Först under de sista besöken uttryckte hon sig också ett par gånger på finska när vi diskuterade med varandra. I exempel (6) presenteras några frågor som Erin ställde till mig under vår första diskussion som alltså fördes på svenska. Hon var naturligtvis nyfiken på vem jag var.

(6) Vad heter du?
 Vad gör du?
 Kan du tala finska?
 Hur länge är du här?

Med pojkarna från den svenskspråkiga delen var språkvalet inte så klart. Det föreföll som om Erin kunde använda båda språken med dem. Situationen i exempel (7) var en fri aktivitet där Erin ritade med några andra barn. Exemplet visar ett fall där hennes språk var svenska med en pojke när hon gav råd till honom.

(7) Varför håller du så?
 Hör du?
 Just så där.
 Vi sa att du skulle rita så här.

Exempel (8) är även från en fri aktivitet där Erin ritade och pratade finska med några flickor. Några pojkar kom också in i rummet för att pyssla. Erin använde finska när hon försökte förbjuda pojkarna att inte använda vissa guldpapper.

(8) Ette te voi kaikkii ottaa.
Ni får inte ta alla.
 Mä saan kyl ottaa.
Jag kan nog ta.
 No ottakaa sitte.

Nå, ta då.

Det förekom också några situationer där Erin hade talade med sig själv samtidigt när hon t.ex. ritade. Uttrycken i dessa fall verkade inte vara riktade till någon specifik person och ingen reagerade på hennes ord. Exempel (9) presenterar ett fall där monologen var på finska. Basspråket i situationen var i allmänhet finska eftersom Erin och ett par andra flickor hade fått lov att gå till den finskspråkiga sidan av daghemmet för att rita. Erin färglade en teckning och konstaterade högt att hon ville ha en svart färgpenna i stället för någon annan. Därefter berättade Erin vad hon skall göra härnäst och fortsatte att färglägga.

(9) Ei tätä, musta.

Inte detta, svart.

Sitte linnunpelätin tuossa.

Och en fågelskrämma där.

Det förekom vidare några korta monologer på svenska hos Erin. Exempel (10) är från en förskolelektion där barnen gjorde olika pennuppgifter. Erin räknade högt hur många olikheter hon hade hittat i två bilder. Basspråket i situationen var svenska. Exempel (11) är från en annan förskolelektion vars aktivitet var att färglägga en uppgift enligt pedagogens instruktioner. I denna senare situation talade Erin för sig själv när hon sökte en bra färgpenna tills hon fann en sådan. Båda uttrycken i exempel (11) kom direkt efter varandra. Även under denna situation fungerade svenska som basspråk.

(10) Ett, två, tre, fyra, fem, sex.

(11) Den här är dålig.

Här är.

4.2 Vilka faktorer påverkar informantens språkval?

I detta avsnitt sammansätter jag de typiska språkvalssituationerna på finska respektive svenska som jag presenterade i avsnitt 4.1. Jag sammanfattar fallen enligt vilka faktorer som påverkade informantens språkval.

Det är naturligt att olika faktorer sammanhänger med varandra och kan vara svåra att särskilja. Jag uppdelar emellertid fallen enligt två centrala faktorer. En av mina hypoteser var att situation är en av de faktorer som påverkar språkvalet, vilket Grosjean (1982) även iakttog (se avsnitt 2.1.3). Som det redan framgick av avsnitt 4.1 verkade informanten välja vanligen finska i fria aktiviteter, liksom att leka hem eller att rita med andra flickor från samma grupp. I de situationerna där aktiviteten var mera ledd, d.v.s. en pedagog eller flera pedagoger var närvarande och ledde situationen verkade informanten använda svenska som samtalsbasspråk.

Såsom det visades i avsnitt 4.1 kunde det trots allt förekomma också finska hos informanten i sådana mer ledda aktiviteter där svenskan fungerade som basspråk. Bland annat kunde informantens språkval i dessa fall anses bero på samtalspartnern. Informanten använde i regel principen ”ett språk- en person” i de fall där situationen inte påverkade språkvalet i hög grad. Jag anser att denna princip även kan tolkas enligt Grosjeans (1982) iakttagelse att man väljer språket enligt hurdan ömsesidig språklig historia man har med en bekant samtalspartner. Som det framkom i avsnitt 4.1 använde informanten exempelvis finska med sin vän A och med pedagogerna från den finskspråkiga barngruppen. Härutöver använde informanten finska med andra flickor som hörde till hennes grupp.

Att informanten enligt observationerna verkade oftast välja svenska med pojkarna från den svenskspråkiga delen, kan antagligen förklaras med att Erin för det mesta lekte med flickorna, inte med pojkarna, under fria aktiviteter. Med pedagogerna från den svenskspråkiga sidan valde hon alltid svenska, vilket kan förklaras med stöd av att barnen trodde, enligt pedagogerna, att pedagogerna inte kan finska riktigt bra. Grosjean (1982) påpekade också att samtalspartnerns språkkunskaper har en inverkan på språkvalet.

Exempel (12) belyser ett fall där informanten bytte språk mellan två uttryck eftersom hon riktade sina ord till olika personer. Barnen åt mellanmål och i situationen hördes båda språken. Den första repliken var riktad till en pojke som inte hade hört vad en annan flicka hade sagt, på svenska, till honom. Till följd av detta ville Erin väcka pojkens uppmärksamhet. Den andra repliken var för sin del riktad till en flicka som satt bredvid henne. Erin tyckte att flickan satt för nära henne.

(12) Hör du på X?

Mee sinnepäin.

Flytta på dig ditåt.

Övriga mina hypoteser om påverkande faktorer vid språkvalet, såsom samtalsämne och affektiva faktorer, som mod, verkade snarare anknytas till kodväxling (se avsnitt 4.3). Under observationerna förekom det exempelvis inte fall där språkvalet tydligt hade förorsakats av ett visst samtalsämne.

4.3 Förekommer det kodväxling och vilka funktioner har den?

I detta avsnitt skall jag presentera fall där det förekom kodväxling i informantens tal. Vidare behandlar jag om man kan särskilja tydliga funktioner i hennes kodväxlingar.

Informanten verkade vara medveten om att finska och svenska är två skilda språk. Ett bevis på detta kan enligt observationerna tänkas vara det faktum att hon höll språken isär från varandra relativt bra och kodväxlade tämligen sällan. Det förekom ändå kodväxling till båda språken. Exempel (13) uppvisar ett fall där kodväxling skedde till svenska. Exemplet är från en förskolelektion där barnen gjorde en pappersuppgift. Erin påpekade till hennes vän A hur många olikheter hon redan hade hittat. Kodväxlingens typ i detta uttryck verkar snarare vara diskursrelaterad än participantrelaterad. Erin hade tidigare under samma sysselsättning använt svenska, bl.a. att räkna högt olikheter och i samtalen med pedagogen. I detta exempel kan kodväxlingen förklaras genom att informanten bytte partiellt språket vid sidan av bytet av samtalspartner medan samtalsämnet inte förändrades.

(13) Täällä on sex ja täällä on vaa fem.

Här finns det sex och här finns det bara fem.

Exempel (14) är också från en förskolelektion och visar en annan situation om kodväxling till svenska. Erin använde först enbart finska för att be någon att ge henne ett suddgummi. Eftersom ingen reagerade på hennes begäran upprepade hon snart sin fråga men denna gång kodväxlade till svenska. Kodväxlingen verkar vara participantrelaterad. Det förefaller att informanten ville betona sitt budskap genom att kodväxla för att få respons.

(14) Saanko pyyhekumin?

Kan jag få ett suddgummi?

Voiko joku antaa suddgummin?

Kan någon ge mig ett suddgummi?

Exempel (15) är från lunchtid och visar ett fall där det förekom kodväxling till finska. Erin hade redan hunnit äta sin portion men hon behövde stanna kvar vid bordet och vänta i enrum med en flicka tills hon också var färdig. Erin skulle inte ha velat vänta och försökte påskynda henne. En gång byttes språket till finska när hon upprepade sin utsaga med en lite förändrad version. Tidigare i situationen hade Erin använt både svenska och finska men med olika personer. I exemplet använde hon emellertid båda språken när hon talade till flickan. Mellan dessa uttryck fanns det en paus, d.v.s. yttrandena kom inte omedelbart efter varandra, och dessutom fick hon ingen respons av flickan. Kodväxlingen i detta fall verkar vara participantrelaterad. Såsom i exempel (14) kan funktionen även i detta fall vara att framhäva begäran. Vidare kunde informantens mod, d.v.s. att hon verkade vara uttråkad, också påverka att hon tillfälligt bytte språket till finska.

(15) Hohhoijaa.

Jag orkar inte vänta.

Du ska äta.

Voisitko sä nyt syyä, muuten me ei päästä ikinä pois.

Kan du äta nu, annars slipper vi aldrig härifrån.

Ät nu.

Måste jag skrika åt dig?

Ät nu.

Jag väntar inte på dig hela dagen.

Exempel (16) är från en förskolelektion där barnen spelade Junior Alias. Uppgiften bestod i att i tur och ordning förklara bilder på svenska medan andra försökte gissa de rätta svaren. Samtalets basspråk var svenska men det förekom också kodväxling till finska hos informanten. Fast uttrycken bestod av enstaka ord kan de ses som kodväxling till finska eftersom svenskan annars dominerade i hennes tal under situationen. I detta fall syns kodväxlingen vara participantrelaterad och kan bero på bristerna i ordförrådet. Å andra sidan verkade informanten ha relativt mycket tävlingsanda under spelet och det är möjligt att hon bara inte hann finna motsvarande ord på svenska tillräckligt snabbt. Kodväxlingen kunde i så fall vara en följd av informantens mod, d.v.s. ivrigt deltagande i spelsituationen.

- (16) muurahainen
en myra
 kampa
en kam
 yöpuku
en nattdräkt
 en rekkabil
en långtradare

5 DISKUSSION

I detta kapitel diskuteras först om resultaten i avsnitt 5.1. Jag jämför mina resultat med de centrala iakttagelserna i Rontus (2005) och Berglunds (2008) studier som jag presenterade i avsnitt 2.3. Vidare behandlar jag hur Grosjeans synpunkter om språkval lämpade sig till denna undersökning. I avsnitt 5.2 diskuteras jag kritiskt undersökningens genomförande rent allmänt och granskar reliabiliteten och validiteten.

5.1 *Diskussion om resultaten*

Som det framkom hade informanten särdeles intressant språkbakgrund på grund av hennes liv ömsevis i den finskspråkiga ömsevis i den svenskspråkiga staden. Till skillnad för Rontu (2005) som koncentrerade sig på informanternas hemmiljö var informanten i min undersökning i den ålder då uppväxtmiljön inte längre avgränsas enbart till hemkontexten. Vad gäller informantens tvåspråkiga utveckling var daghemskontexten, dess vuxna och andra barn, speciellt betydande eftersom, liksom den sociointeraktionella teorin framhäver, barns språkutveckling inte kan granskas i ett tomrum (se avsnitt 2.2). I informantens vardag, under undersökningens gång, bildade daghemmet enligt föräldrarna den kontext där hon för det mesta kom i kontakt med svenskan.

Som jag antog visade samtalsdeltagare ha inverkan på språkvalet. Centralt i interaktionen med andra är att budskap förmedlas förståeligt. Därför är det logiskt i enlighet med Grosjeans (1982) syn att samtalspartnerns språkkunskaper spelar en nyckelroll vid språkvalet. Som exempel (6) i avsnitt

4.1 visade ansåg informanten det betydelsefullt att kartlägga mina språkkunskaper eftersom jag var obekant för henne. Grosjean (1982) lade vidare vikt på samtalsdeltagarnas ömsesidiga språkliga historia. Enligt föräldrarna var det uttryckligen så att informanten verkade ha etablerade språkvanor med bekanta (se avsnitt 3.2).

Jag håller med Berglunds (2008) iakttagelse att språket föreföll väljas enligt metoden ett språk- en person. Det var överraskande hur systematiskt informanten kunde använda sina två språk med hänsyn till hennes ålder och starka finska bakgrund. Enligt resultaten verkade ändå finskan dominera i informantens språkbruk. Utan att göra en djupare analys kan fenomenet sannolikt åtminstone delvis bero på familjens finskdominerade språkvanor. Det är också möjligt att informanten identifierade sig mer som finskspråkig. På grund av undersökningens begränsning är det enligt min åsikt inte meningsfullt att göra alltför djupgående tolkningar om informantens attityder till språken. Informantens språkkunskaper i svenska verkade ändå vara på relativt hög nivå och byten mellan språken syntes vara synnerligen flytande. I några fall där det framkom en brist i ordförrådet kunde informanten använda en språkstrategi såsom omskrivningar.

Såsom det framgick av resultaten förekom det både diskursrelaterad och participantrelaterad kodväxling hos informanten. Som Berglund (2008) och Rontu (2005) också visade verkade informantens diskursrelaterade kodväxling vara av typen specifikation av samtalspartner/kodväxling enligt person (se avsnitt 2.1.2). Vad gäller participantrelaterad kodväxling förekom det vidare funktioner som stämmer med Berglunds och Rontus iakttagelser. Min hypotes om att man kodväxlar i syfte att betona eller ge emfas bekräftades. Vidare, som jag antog, förekom det i någon mån kodväxling på grund av ordförrådsluckor. Kodväxlingen fungerade också som en språkstrategi hos informanten. Som jag redan presenterade i exempel 16 i avsnitt 4.3 verkade det dessutom förekomma tendenser till att informanten kodväxlade till följd av hennes mod. Till skillnad från Berglunds observationer verkade det däremot inte förekomma exempelvis faktorer som citat eller försök att göra sitt yttrande mer målande, vilket eventuellt kan förklaras bero på hennes ålder. Jag antar att man inte fäster avseende vid sådana saker i denna ålder. Under observationerna uppträdde det inte heller kodväxling som kontrast såsom i Rontus (2005) studie.

Avsikten med denna undersökning var att producera intressant och meningsfull information speciellt för daghemmets personal och tvåspråkiga barns vårdnadshavare. Pedagogerna kan naturligtvis inte iaktta oavbrutet hur barnen använder sina språk i olika situationer under dagen. Genom att belysa lite hurdana språkvanor min informant verkade ha i daghemkontexten kan

personalen få åtminstone i någon mån någon uppfattning om hur deras handlingssätt att stödja det svenska språket fungerar. Förhoppningsvis kan pedagogerna även finna nya idéer till deras verksamhet fastän det visserligen inte bör dras några alltför långtgående slutsatser på grund av undersökningens omfång. Vad gäller informantens rika användning av finska i fria lekar kunde exempelvis vara en sak att uppmärksammas. Hur kunde t.ex. användning av svenska befrämjas även i sådana situationer? Det är givetvis inte meningen att bestämma vilket språk barnen borde använda. För föräldrarna som inte är närvarande i barnens vardag i daghemmet ger denna studie förhoppningsvis en bättre uppfattning om deras barns språkbruk. Vad gäller stödandet av denna utveckling i hemkontexten kan de förhoppningsvis utnyttja resultaten.

5.2 Kritisk diskussion om undersökningen

Teoribakgrund om simultant tvåspråkiga barns språkanvändning i hemmiljön var lätt att få. Jag saknade emellertid fallstudier om barn som skulle ha haft liknande språkbakgrund som Erin eftersom det skulle ha varit intressant att jämföra resultaten. Med anledning av det ringa antal likartade studier kan det dock anses att denna uppsats var motiverad att göras.

Jag finner att antalet informanter var lämpligt på grund av undersökningens kvalitativa karaktär. Det skulle ha varit omöjligt att observera flera informanter med denna observationsmetod. Observationerna löpte till den största delen ändamålsenligt fastän det i början var tämligen osäkert hur observationerna kommer att lyckas med denna insamlingsmetod. Jag anser att observationerna gav relativt bra svar på mina forskningsfrågor. Endast om informantens kodväxling skulle det ha varit intressant att få mer material. Som meningen var lyckades jag observera olika situationer. Jag anser att åtta besök var tillräckligt eftersom det började under de sista gångerna visa att det inte längre dök upp någonting nytt. Det var lite förvånande hur snabbt det började förekomma regelbundenhet. Under de senaste besöken lade jag vidare märke till att informanten började bli för intresserad av mig och mina göranden. Därför var det inte längre så lätt att hålla mig som åskådare.

Vad gäller analysen av en kvalitativ fallstudie kan man i viss mån ställa sig kritiskt till resultat som grundar sig till forskarens egna tolkningar. Det är alltid möjligt att det finns misstolkningar i synnerhet eftersom observationen var så kortsiktig. Vad gäller att analysera kodväxlingen förekom det ibland svårigheter att veta om ett uttryck var på svenska eller på finska på grund av ordens,

såsom *haj* och på finska *hai*, liknande uttal. För att skulle ha kunnat göra en närmare analys av kodväxling skulle det ha varit bra att använda också bandinspelning under observationerna. Härutöver anser jag att för att få mer omfattande bild om varför informanten valde ett visst språk med andra barn skulle det ha varit intressant att veta närmare hurdan språkbakgrund andra barn i samma barngrupp hade.

Vad gäller reliabilitet, d.v.s. i vilken mån studien kan upprepas och ger upprepningen då samma resultat, antar jag att undersökningen är tillförlitlig. Ett tecken på detta är faktumet att observationerna började snabbt visa regelbundenhet. Om studien genomfördes på nytt inom kort sikt kan det supponeras att informantens språkliga beteende inte skulle ha hunnit förändras betydligt. Efter ett längre tidsavsnitt skulle det däremot vara omöjligt att upprepa studien p.g.a. informantens förändrade livssituation, d.v.s. hon skulle inte längre gå i daghemmet som bildade kontexten i denna undersökning.

Vad gäller validitet, m.a.o. att en undersökning faktiskt mäter det som vill mätas, syns studien ha giltighet. Att studien gav ändamålsenliga resultat bevisades av att forskningsfrågorna och observationsschemat verkade vara lämpligt utformade. Vidare förekom det även likheter med tidigare forskning (se avsnitt 5.1), d.v.s. det verkade uppträda iakttagelser som kunde generaliseras.

6 AVSLUTNING

Syftet med denna kvalitativa uppsats var att undersöka hur ett simultant tvåspråkigt barn använder sina två språk, finska och svenska, i en daghemskontext. Vidare var jag intresserad av vilka faktorer som påverkar informantens språkval och om det förekommer kodväxling. Materialinsamlingen genomfördes i en svenskspråkig barngrupp i ett tvåspråkigt daghem i Mellersta Finland. Metoden för materialinsamlingen var deltagande observation och jag analyserade resultaten deskriptivt.

En central iakttagelse av den första forskningsfrågan, d.v.s. hur informanten använder sina två språk, var att finskan föreföll att dominera i informantens tal. Hon använde finska t.ex. i fria lekar och med flickor i hennes grupp. Utan avseende på informantens starka finskspråkiga bakgrund, verkade hennes kunskaper i svenska vara stadiga och byten mellan språken syntes vara flytande. Informanten verkade alltid välja svenska i samtalen med pedagogerna från den svenskspråkiga

delen. Under de mer ledda situationerna, som i förskolelektioner, tycktes svenskan fungera som basspråk i hennes tal. Vad gäller den andra forskningsfrågan, d.v.s. vilka faktorer som påverkar informantens språkval, förekom det märkbara tendenser hos informanten att använda primärt principen ett språk- en person. Härutöver föreföll språkvalet bero på hurdan karaktär situationen hade, d.v.s. om den var fråga om fri eller ledd.

Enligt resultaten för de övriga forskningsfrågorna, m.a.o. om det förekommer kodväxling och vilka funktioner den har, förekom det både diskurs- och participantrelateradkodväxling hos informanten. Härutöver kodväxlade informanten till båda språken. Kodväxlingen tycktes vidare ha liknande funktioner, såsom kodväxling enligt person och kodväxling som i syfte att betona, som det iaktogs i vissa tidigare undersökningar. Vidare verkade även informantens mod påverka kodväxling.

Under studiens genomförande väcktes det några uppslag som kunde utnyttjas i framtida undersökningar. Exempelvis skulle det vara intressant att observera och jämföra hur informantens språkanvändning varierar i hennes andra sociala kontexter. Speciellt intressanta kontexter skulle vara de som hon har i den svenskspråkiga staden. Härutöver vore det nyttigt att göra en longitudinell undersökning och observera informanten under åren och redogöra för hur hennes språkvanor utvecklas samtidigt som hon växer upp. Vidare kunde undersökningen utvidgas till att gälla daghemmets personal och betrakta hur de reagerar till barnens språkval och kodväxling och t.o.m. hurdana strategier de använder för att stödja barnens språkutveckling. Det är ju ett faktum att barn tillbringar relativt långa dagar i daghem, vilket oundvikligen påverkar deras språkliga utveckling. Sammantaget anser jag att tvåspråkigheten är en rikedom och för att barns tvåspråkiga utveckling skall kunna stödjas ännu bättre är det viktigt att utföra fler undersökningar inom detta ämnesområde.

LITTERATUR

- Berglund, Raija, 2008: Ett barns interaktion på två språk. En studie i språkval och kodväxling. I: *Acta Wasaensia, 190*. Vaasan yliopisto.
- Bruner, Jerome, 1983: *Child's talk. Learning to Use Language*. Oxford: Oxford university Press.
- Grosjean, François, 1982: *Life with two languages. An Introduction to Bilingualism*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press
- Hassinen, Sirje, 2005: *Lapsesta kasvaa kaksikielinen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- De Houwer, Annick, 1990: *The acquisition of two languages from birth: a case study*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Håkansson, Gisela, 2003: *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Lievonen, Heli, 2007: *Ett tvåspråkigt barns kodblandning*. Lunds universitet, Språk- och litteraturcentrum, Nordiska språk.
- McLaughlin, Barry, 1984: *Second-Language Acquisition in Childhood: Volume 1. Preschool Children Second Edition*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Merriam, Sharan B, 1994: *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund : Studentlitteratur.
- Rontu, Heidi, 2005: *Språkdominans i tidig tvåspråkighet: barnets kodväxling i kontext*. Åbo: Åbo Akademis förlag; Pargas: Tibo-trading (utdelare).
- Skutnabb-Kangas, Tove, 1981: *Tvåspråkighet*. Lund: Liber Läromedel.

BILAGOR

Bilaga 1

Jyväskylä, den 25 oktober 2010

Hej,

Jag läser svenska språket vid Jyväskylä universitet och skriver min kandidatavhandling som handlar om språkval hos tvåspråkiga barn. Jag vill utreda i vilka situationer och varför barn använder sina två språk.

Undersökningen kommer att belysa vilka faktorer som påverkar barnens språkval och därmed producera intressant information bland annat till daghemmets personal och barnens vårdnadshavare. Jag hoppas att mina observationer kommer att vara till nytta vad gäller att stödja den språkliga utvecklingen hos tvåspråkiga barn.

Jag samarbetar med X⁵ daghem och för min undersökning behöver jag en tvåspråkig informant från daghemmet. Mitt syfte är att observera barnet i olika situationer i daghemmet. Observationerna kommer att göras under några dagar och jag ska använda papper & penna för att samla in information, d.v.s. ingenting kommer att spelas in på band eller video.

Med anledning av detta skulle jag vara tacksam om ni gav ert medgivande att observera ert barn. Härutöver skulle jag vara tacksam om ni kunde lägga några minuter av er tid på att svara på ett frågeformulär om barnets språkliga bakgrund som jag kommer att skicka senare som e-post.

Jag har varit i kontakt med X föreståndare XX och den övriga personalen. De är villiga att samarbeta med mig. Jag har också fått ett forskningstillstånd från X stad för att utföra denna undersökning.

⁵ För att skydda sakägarnas identitet har jag dolt namnen i detta följebrev och i föräldramedgivandet (se bilaga 2)

All information som samlas in kommer endast att användas för forskningsändamål och behandlas konfidentiellt. Anonymiteten tillförsäkras och forskningsmaterialet kommer inte att överlämnas till utomstående. Jag fortsätter möjligtvis att undersöka detta ämnesområde i min pro gradu – avhandling varför forskningsmaterialet förvaras tills pro gradu- avhandlingen blir färdig (uppskattningsvis år 2013). Därefter förstörs forskningsmaterialet på behörigt sätt.

Den färdiga kandidatavhandlingen kommer att finnas till beskådande i <https://jyx.jyu.fi/dspace/> i slutet av vårterminen 2011.

Jag besvarar gärna era frågor om undersökningen.

Det ifyllda föräldramedgivandet kan lämnas till daghemspersonalen.

Tack på förhand!

Med vänlig hälsning,

Aino-Kaisa Keränen

tel. 040 xxx xxxx

e-post: xx@jyu.fi

Bilaga 2

Aino-Kaisa Keränen

Jyväskylä, den 25 oktober 2010

Föräldramedgivande

Deltagandet i föreliggande studie är frivilligt och vårdnadshavarna har rätt att avbryta medverkan när som helst. All information som samlas in kommer endast att användas för forskningsändamål och behandlas konfidentiellt. Anonymiteten tillförsäkras och forskningsmaterialet överlämnas inte till utomstående. Den enskilda informanten kommer inte att kunna identifieras av utomstående i den slutliga rapporten.

Det insamlade materialet till denna studie kommer möjligtvis att användas i min pro gradu – avhandling varför forskningsmaterialet förvaras tills pro gradu- avhandlingen blir färdig (uppskattningsvis år 2013). Därefter förstörs forskningsmaterialet på behörigt sätt.

Barnets namn: _____

- JA, jag/vi tillåter att mitt/vårt barn
 NEJ, jag/vi tillåter INTE att mitt/vårt barn

blir observerat i X daghem och att det insamlade materialet kommer att användas i kandidatavhandlingen och möjligtvis senare i en pro gradu- avhandling.

.....

Vi är villiga att svara på några frågor om barnets språkbakgrund via e-post:

- ja; e-adress (en räcker): _____
 nej

Datum

___/___/2010

Vårdnadshavares underskrift

Namnförtydligande

Bilaga 3

Lapsen kielitausta ja kielikontekstit

Kotona puhuttavat kielet

1. Perheenjäsenten äidinkieli? Yksi- vai kaksikielisiä?
 - äiti:
 - isä:
 - Erin⁶:
 - Erinin (mahd.) sisarukset:
 - äidin vanhemmat:
 - isän vanhemmat:
 - muu lähisuku:
2. Mikä on hallitseva kotikieli?
3. Mitä kieltä vanhemmat puhuvat keskenään?
4. Vanhempien tavoitekieli Erinin kanssa? Mitä kieltä kumpikin vanhempi puhuu hänelle?
 - ohjailletteko/vaaditteko Eriniä käyttämään jompaa kumpaa kieltä joissakin tietyissä tilanteissa? Jos, kyllä niin millaisista tilanteista on kyse?

Kielen valinta

5. Mitä kieltä Erin käyttää kenenkin perheenjäsenen kanssa? (äiti/isä/sisarukset/isovanhemmat/lähisukulaiset)
6. Tyypillisiä tilanteita (esim. eri leikit, jotkin tietyt puheenaiheet, ”monologit”) joissa Erin käyttää ruotsia?
7. Tyypillisiä tilanteita, joissa Erin käyttää suomea?
8. Esiintyykö tilanteita, joissa Erin käyttää molempia kieliä samassa lauseessa/saman keskustelun aikana? Jos kyllä, niin millaisista tilanteista on yleensä kyse?

Kodin ulkopuolella

1. Minkäkielisiä kavereita Erinillä on pääasiassa? Mitä kieliä hän käyttää heidän kanssaan?
2. Minkä kielen Erin yleensä valitsee tuntemattomampien kanssa jutellessa?

Haluatteko kertoa vielä jotain muuta mieleen tullutta?

Kiitoksia vastauksista!

⁶ I den ursprungliga blanketten använde jag informantens riktiga namn.

Bilaga 4

Observationsschema

Datum: _____

Klockan: _____

Situation: _____

fri/ledd sysselsättning: _____

samtalsämne+ samtalsaktivitet	samtalsdeltagarna	informantens språk*	deltagarens/ deltagarnas språk*
1)			
använda uttryck			
2)			
Använda uttryck			

* som verkar dominera i samtalet